

Ilmastoareena 1/2012

Aika Tiistaina 24.4.2012 klo 13.05-15.35
Paikka Säätytalo (Snellmaninkatu 9-11), Helsinki
Osallistujat Liite 1

1. Kokouksen avaus

Kansliapäällikkö Hannele Pokka, ympäristöministeriö, ilmastoareenan puheenjohtaja

Puheenjohtaja, kansliapäällikkö Hannele Pokka avasi kokouksen klo 13.05.

Pj alusti toteamalla, että tulevaisuusselonteko ilmasto- ja energiapolitiikasta, jota valtioneuvosto suunnittelee, on jalkautettava ja tehtävä alueellisia ilmastostrategioita. Näin on tehtykin, ja 10 Suomen maakuntaa, joissa ilmastostrategia jo on, kattavat lähes 70 prosenttia väestöstä. Kunnista kolmannes on tehnyt vastaavan strategian, mutta väestöllisesti kunnallisten strategioiden peitto on huomattavasti laajempi.

2. Maakunnan ilmastostrategia ja -ohjelma

Erityisasiantuntija Tapio Ojanen, Päijät-Hämeen liitto

Maakuntien tavat ja resurssit tehdä ilmastostrategioita vaihtelevat suuresti. Osana EU-rahoitteista PAKETTI-projektia Päijät-Hämeessä on valmisteltu maakunnallista ilmastostrategiaa (ilmasto- ja energiaohjelma), joka hyväksyttäneen kesäkuun maakuntavaltuustossa. Valtuuston asettamana tavoitteena on vähentää kasvihuonekaasupäästöjä 70 prosentilla vuoteen 2035 mennessä vuoden 2008 tasoon verrattuna. Kovaan tavoitteeseen on myös itsekkäitä syitä. Suuri päästövähennystarve luo kehitysedellytyksiä ympäristöteknologialle sekä pilottikohteita, eräänlaiset maakunnalliset "sisämarkkinat". Parin askeleen etumatka valtakunnalliseen politiikkaan verrattuna antaa myös paremmat mahdollisuudet vaikuttaa sen muotoutumiseen.

Päijät-Hämeen kasvihuonekaasupäästöt vuonna 2008 olivat 11,1 hiilidioksiditonnia vastaava määrä (CO₂-ekv) asukasta kohden. Laskentatapoja on monia, esimerkiksi elinkaaripäästöiksi olisi muodostunut asukasta kohden 15,0 tonnia. Tavoitteena on päästä aidosti kulutusperusteiseen laskentaan, jossa ei ole väliä missä päästöt syntyvät, eikä ole kannustinta siirtää päästöjä maakunnan ulkopuolelle vaan aidosti vähentää niitä. Esimerkiksi läpikulkuliikenne maakunnan lävitse joudutaan yhä laskemaan tuotantoperusteisesti maakunnan omaksi päästökseksi. Fossiilisten polttoaineiden käyttö tulee tippumaan liikennettä lukuun ottamatta lähes nollaan, mutta niitä pidetään varmuusvarastopolttoaineina. Metsien energiakäyttöä aiotaan kasvattaa vain maltillisesti, sillä niiden monipuolinen käyttö halutaan turvata.

Maakuntaliitolla on eri keinoja edistää päästövähennyksiä. Näistä kahta erittäin tärkeää, maakuntakaavaa ja liikennejärjestelmää, edistetään käsi kädessä. Toimien täytyy olla sopivia, esimerkiksi haja-asutusalueella asutuksen tiivistäminen ei auta, jos palvelut on haettava joka

tapauksessa kauempaa. Palvelutasolle pyritäänkin löytämään sopivia indikaattoreita. Ilmasto- ja energiaohjelma myötä keskustelu ilmastovaikutuksista ja niiden läsnäolo päätöksenteossa on lisääntynyt. Uudenlainen tekeminen ja pilottiprojektit ovat edistäneet päästövähennystavoitteen saavuttamista maakunnassa.

Keskustelu

Yleiskysymyksessä tuotiin esille mahdolliset ongelmat, joihin eri perusvuosien käyttö eri puolilla maata voi johtaa. Ojanen kertoi, että vuosi 2008 valittiin sen perusteella, että siitä vuodesta alkaen on saatavilla päästötiedot. Vuosi oli myös haasteellinen, sillä tuolloin Lahti Energian kivihiihivoimalaitoksella oli pitkiä tuotantokatkoja. Yhtenäisiin laskentamenetelmiin ja yhteisiin perusvuosiin on vielä pitkä matka, minkä suhteen tarvittaisiin apua. Toinen kysymys koski ohjelmasta esitettyjä lukuisia kommentteja. Ojanen piti kommenttikierrosta hyvin hyödyllisenä ja nosti esille erityisesti taajamia ja haja-asutusalueita koskevat huomiot. Edellisissä on siirryttävä energian yhteistuotantoon ja kaukolämpöön pois kivihiihlestä, jälkimmäisissä tapauksessa taas on panostettava hajautetumpiin ratkaisuihin. Energiaturvallisuus ja päästöalennukset kulkevat käsi kädessä, jos esimerkiksi tuulivoimapuiston ansiosta sähkölinja voidaan vetää asutuksen luo kahdesta eri suunnasta.

3. Suurten kaupunkien ilmastoyhteistyö ja ilmastoverkoston kärkihankkeet *Pormestarin erityisavustaja Pauli Välimäki, Tampereen kaupunki*

Kaupunginjohtajien energia- ja ilmastosopimukseen (Covenant of Mayors) kuuluu 3800 kaupunkia eri puolilta Eurooppaa. Kaupungit ovat sitoutuneet vähentämään hiilidioksidipäästöjään vähintään 20 prosenttia vuoteen 2020 mennessä vuoden 1990 tasosta. Kun kaupunki liittyy sopimukseen, tehdään vuoden sisällä kestävän energiankäytön toimintasuunnitelma (SEAP), lasketaan päästötase ja osoitetaan keinot. Tavoitteet on tarkoitus ylittää, sillä ideana on juuri pyrkiä EU:ta kunnianhimoisempiin tavoitteisiin. Vaikka tarkoitus on vaikuttaa koko kaupungin päästöihin ja saada sidosryhmät mukaan, sitoumus käsittää vain kaupungin alueella tapahtuvan energiankäytön, johon kaupungin on mahdollista vaikuttaa. Helsingissä on arvioitu, että kaupungin omien päästöjen osuus sen alueen päästöistä on vain noin 14 prosenttia. Jos kaupunki siis vähentää päästöjään 20 prosenttia ja muut eivät ollenkaan, kokonaispäästöt tippuvat vain kolme prosenttia.

Kuutoskaupungeissa ("six-pack") on kyse maan kuuden suurimman kaupungin kaupunginjohtajien perustamasta ilmastoverkostosta. Kuutoskaupungit ovat sopineet samojen indikaattoreiden käytöstä. Niillä on voitu seurata ekologista kestävyyttä vuodesta 2004 alkaen. Joidenkin muuttujien kohdalla erot ovat suuria: Oulussa asukaskohtainen sähkönkulutus on teollisuuden takia muita huomattavasti korkeampi, Helsingissä taas käytetään joukkoliikennettä selvästi enemmän kuin muualla, ja kaukolämmön energiapaketin osalta jokaisella kaupungilla on eroja toisiinsa nähden. Oulussa turpeen osuus on 68 prosenttia, maakaasusta riippuvaisiin on taas Espoo (79 prosenttia) Tampereen tullessa toisena (66 prosenttia). Kivihiihen osuus on korkein Turussa (60 prosenttia), mutta biomassan ja jätteiden hyödyntämisen sekä lämpöpumppujen käytön ansiosta kaupungin kaukolämmön energianlähteet ovat myös kuutosista moninaisimmat.

Ympäristötalouden saralla kuutoset ovat kehittäneet eri tapoja laskea tuottoja, kuluja ja investointeja, mutta työ on aivan aluillaan ja kaupunkien toimia on vaikea vertailla esimerkiksi yhtiöittämisten vuoksi. Näillä - karkeillakin mittareilla on kuitenkin nähtävissä, että tuotot eivät kata kuluja, eikä saastuttaja maksaa –periaate näytä täten toimivan. Ilmastopoliittisia ohjauskeinoja kaupungeilla on useita. Käynnissä on muun muassa KEKO-nimisen ekotyökalun kehittäminen. Sillä pystytään vertaamaan ja arvioimaan kaavoja. Tampereella tontinluovutuksen vaatimuksena on A-energialuokan rakentaminen, kaupunki on perustanut Rakentajan energianeuvontakeskuksen ja Oulussa rakentajakoulu sisältyy rakennuslupamaksuun. Liikenteen osalta Turku ja Tampere harkitsevat raitiovaunuliikennöintiä ja Helsinki antaa alennuksen vähäpäästöisten autojen pysäköintimaksuista. Muita taloudellisia ohjauskeinoja ovat muun muassa alennetut kaavoitusmaksut ja tonttivuokrat Tampereella. Merkittävää on myös uusiutuvan energian lisääminen suurten kaupunkien RESCA-hankkeen (Renewable Energy Solutions in City Areas) ja sen 15 energiapilottihankkeen kautta. Kuutoskaupunkien johtajat ovat myös tehneet yhdessä kuusi ilmastoaloitetta, jotka koskevat rakentamista, energia- ja ilmastoneuvontaa, ekotukitoimintaa, kestävän kehityksen budjetointia ja matkustustarpeen vähentämistä.

Keskustelu

Yleiskysymyksessä tiedusteltiin 20 prosentin päästövähennystavoitteen realistisuutta. Välimäen mukaan tavoite on täysin saavutettavissa toimintasuunnitelman keinoilla, ja useissa kaupungeissa päädytään jopa lähemmäksi 30 prosentin vähennystä. Toisessa kysymyksessä tiedusteltiin kaupunkien motiiveja sitoutua Covenant of Mayorsiin. Välimäki kertoi, että lähteitä on monia. Ilmastonmuutoksen poliittinen paine on kasvanut kaikkialla EU:ssa. Covenantiin lähtö edellyttää myös valtuuston päätöstä, mikä on merkki laajemmasta poliittisesta sitoutumisesta. Välimäki viittasi myös Ojasen esiin nostamiin taloudellisiin tekijöihin: puhtaan teknologian liiketoimintamahdollisuuksiin kannattaa lähteä mukaan mieluummin etu- kuin takakenossa.

4. Kohti hiilineutraalia kuntaa -hanke (HINKU)

Johtaja, professori Jyri Seppälä, Suomen ympäristökeskus

Kohti hiilineutraalia kuntaa –hankkeessa (HINKU) kunnan on tarkoitus vähentää kasvihuonekaasupäästöjään 80 prosenttia vuosina 2007-2030. Tätä varten kunnassa muun muassa tehdään vuosittaiset investointi- ja toimenpidesuunnitelmat, hillintä otetaan huomioon kaikessa päätöksenteossa ja hankkeella on yhdyshenkilö ja työryhmä. Eri toimijoita niin kunnan sisältä kuin ulkopuoleltakin aktivoidaan mukaan. Hanke käynnistyi vuonna 2008 yritysjohtajien ja Suomen ympäristökeskuksen (SYKE) aloitteesta. SYKE:n olisi ollut vaikea marssia kuntiin hankkeen kanssa, mutta joukko yrittäjiä mahdollisti HINKU:n antamalla tukensa kiinnostuneiden kuntien löytämiselle. Kuntia hankkeessa on tällä hetkellä viisi, ja kuusi kumppanuuskuntaa tekevät mahdollisesti päätöksen osallistumisestaan tänä vuonna. Laajentuminen on keskeinen osa hankkeen logiikkaa kun halutaan nähdä missä mittakaavassa asioita voidaan tehdä. Nykyisten mukana olevien pienempien kuntien lisäksi Länsi-Uudenmaan kunnat, joissa on yhteensä yli 100 000 asukasta, harkitsevat mukaan lähtemistä. Laajentuminen on myös haaste, sillä 80 prosentin päästövähennys on kova tavoite. Isolle kunnalle kaukolämpövoimalan energianlähteen vaihtaminen on melkein edellytys. Tavoitteena on saada mukaan jokin suurempi kaupunki ja ylipäättään turvata uusien kuntien mielenkiinto HINKU-hanketta kohtaan.

Media on ollut hankkeen "paras ystävä" ja HINKU:n tunnettuus hankkeen kunnissa on korkea. HINKU-mappiin osoitteessa www.ymparisto.fi/hinku on koottu toimenpiteitä ja parhaita käytäntöjä hankkeesta. Kesän jälkeen pidetään asiantuntijaseminaari, jossa pohditaan, miten hanketta tulee viedä eteenpäin. Rahoitus vuoden 2012 jälkeiselle ajalle on vielä osin auki. Vuoden lopulla lanseerataan myös uusi aluetason päästölaskentatyökalu, jossa kunnan ulkopuolisilla kompensatio- ja bonustoimilla voisi mahdollisesti tasapainottaa omia päästöjä. Rahapanokset projektissa ovat Seppälän mukaan käsittämättömän pieniä, ja erityisesti halutaan synnyttää yhteiskunnassa prosesseja, joissa pystytään tekemään asioita ilman suuria rahoja.

HINKU-hanke liittyy rakennemuutokseen, ja sen kohderyhmänä ovat nuoret. Seppälän sanoin "Suomessa on keksittävä, mitä isona tehdään". Hänen tarjoamat vastaukset löytyvät vähähiilisestä yhteiskunnasta ja resurssitehokkuudesta. Esimerkiksi Tekniikka & Talouden listaamista 20 kasvuyrityksestä neljännes liittyi vihreään talouteen, ja Uusikaupunki on hyvänä esimerkkinä saanut osansa niin tästä talouskasvusta kuin energiatehokkuuden tuomista kustannussäästöistä. Mukana HINKU-hankkeessa on ollut joukko valtakunnallisia yrityksiä, jotka hakevat kasvua vihreän talouden puolelta. Seppälän mukaan juuri valtakunnallisten toimijoiden on uudelleensuunnattava toimintaansa, jotta pohdinnat muuttuvat paikalliseksi resursoinniksi ja toiminnaksi. HINKU on hanke, joka voi tuoda yhteen erilaisia toimijoita niin ylätasolta kuin ruohonjuuritasoltakin ja olla osaltaan edesauttamassa uskottavan ilmastonmuutostiekartan luomisessa suomalaisessa yhteiskunnassa.

Keskustelu:

Ensimmäinen yleisökysymys koski elinkeinoelämän lähtemistä mukaan hankkeeseen. Seppälä kertoi, että hanke lähti liikkeelle lama-aikaan, mikä pakotti yritykset pohtimaan energia- ja materiaaltehokkuutta, mutta toisaalta taloudellisten ongelmien vuoksi oli tärkeää, että tehokkuutta koskeva toiminta ja tuki oli yrityksille vastikkeetonta. Yleisöstä lisättiin, että neuvontapalveluihin kannattaa panostaa, ne ovat kustannustehokkaita. Esimerkiksi pk-yrityksillä on tahtoa, muttei usein resursseja, ja tällöin hyvin neuvotut toimintatavat voivat ratkaista ongelman. Toisessa yleisökysymyksessä tuotiin esille Kioton pöytäkirjan päästövähennyshankkeiden loppuminen vuoden 2012 lopussa. Esimerkiksi Yaran tuotantolaitoksesta Uudessakaupungissa hyöty tuli juuri päästöyksiköinä. Seppälä jakoi huolen investointien jatkumisesta ko. kannustimien hävitessä, mutta toi esille, että yritykset pystyvät arvioimaan investointien kannattavuutta yleensä pidemmällä aikavälillä kuin kunnat.

5. Kuntaliiton puheenvuoro

Energiainsinööri Kalevi Luoma, Kuntaliitto

Vuonna 1997 alkanut Kuntien ilmastokampanja on Suomessa "kuntien ilmastotoimien äiti". Kampanjakunta todentaa päästönsä, asettaa omat päästöjen vähentämistavoitteet, tekee niitä koskevan suunnitelman lisäksi mahdollisesti sopeutumis- ja varautumissuunnitelman sekä lopuksi toteuttaa suunnitelmat. Aluksi mukaan lähti seitsemän kuntaa, ja esimerkiksi Kittilän tulvat vuonna 2005 lisäsivät innostusta ja kiinnostusta sopeutumiseen ja varautumiseen. Nyt mukana on 52 kuntaa ja kaksi kuntayhtymää, joiden toiminta on monipuolista. Kaikki kunnat eivät Luoman mukaan välttämättä tarvitse omaa ilmastostrategiaa, vaan jokaisella kunnalla pitää olla kuntastrategia, johon ilmastoasiat liitetään. Kampanjakuntien voimin on kehitetty muun muassa

päästötaseen laskentaohjelma KASVENER ja lisää osallistujia on tullut erityisesti kuntien ilmastokonferenssien yhteydessä. Kuntaliitto on suosittanut ilmastostrategioiden tekoa, ja ilmastonmuutos on yksi liiton vuosien 2009-12 painopistealueista.

Loka-marraskuussa toteutettiin kysely kuntien ilmastotyöstä osana pohjoismaista hanketta. Kuntaliitto on juuri julkaissut tulokset, ja niistä selviää, että 115 kuntaa on laatinut tai on parhaillaan laatimassa ilmastostrategiaa. Päästövähennystavoitteet vaihtelevat laajasti. Vain 15 prosenttia kunnista ilmoitti ilmastostrategiassa tai toimeenpano-ohjelmassa määriteltyjen toimenpiteiden olevan toteutumassa, mutta 66 prosenttia vastasi niiden olevan toteutumassa jossain määrin. Kuntien tähänastiset konkreettisimmat saavutukset liittyvät pitkälti keskitettyyn energiantuotantoon: kaukolämpöverkkoa on laajennettu, lämmönlähteeksi on vaihdettu uusiutuva energia, energiatehokkuus on lisääntynyt ja kunnan energialaitos käyttää enemmän uusiutuvaa energiaa. Useimmissa kunnissa johtajuuden ilmastoasioissa katsotaan olevan kunnanhallituksella, mitä Luoma pitää hyvänä. Luottamushenkilöiden ja virkamiesten suhtautumisen katsotaan olleen pääosin myönteistä. Melko kielteisiä aineistossa on erittäin vähän ja kielteisiä ei ollenkaan. Näiden henkilöiden positiivinen suhtautuminen nähdäänkin kaikkein tärkeimpänä tekijänä menestykselliselle kuntien ilmastotyölle. Tukitarpeita kysyttäessä selväksi ykköseksi nousi valtion taloudelliset kannustimet, esimerkiksi kuntiin olisi mahdollista palkata ilmastokoordinaattori. Myös panostusta uusiutuvaan energiaan pidetään hyvin tärkeänä.

6. Kommenttipuheenvuorot ja keskustelu

Ympäristöneuvos Antti Irjala, Ympäristöministeriö

Antti Irjala korosti tarvetta poikkihallinnollisuudelle, horisontaalisuudelle ja kokonaisuuksien hallinnalle ilmastotyössä. Ilmastotavoitteet on sisäistettävä osaksi muuta toimintaa ja tarve laajempien vaikutusten tiedostamiselle korostuu kaavoituksessa, jossa yksittäisen asemakaavan tarkastelu ei riitä. Myös taloudelliset tekijät ovat tärkeitä, ja nähtäväksi jää miten valmiita maakunnat ovat muutoksiin ilmastotavoitteiden kohdatessa muut tavoitteet. Hillintä ja varautuminen ovat yleensä taloudellisesti kannattavaa, joten niiden osalta taloudellinen näkökulma tulisi tuoda paremmin esille. Maakuntien ilmastostrategioiden kohdalla prosessi on erittäin tärkeä varsinaisen lopputuloksen lisäksi.

Ilmastolähettiläs Tom Henriksson, Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry

Henriksson mainitsi aluksi OECD:n uuden tutkimuksen, jonka mukaan vaarana on 3-6 asteen globaali lämpeneminen. Myös IPCC on arvioinut, että puolet eliölajeista on vaarassa kuolla sukupuuttoon. Ilmastonmuutoksesta kärsivät nuoret ja tulevat sukupolvet, ja kaikkein eniten kärsivät köyhimmät. On rohkaisevaa, että voidaan toimia paikallisella tasolla, koska ilmastoneuvottelut tuntuvat junnaavan paikoillaan. 20 tai 30 prosentin päästövähennystavoite on liian vähän. Se on ehkä poliittista, mutta ei luonnontieteellistä realismia. Henriksson korosti myös nuorten osallistumista ja osallistamista. He eivät ole vain huomisen, vaan mahdollisesti myös jo tämän päivän päättäjiä. Panostaminen nyt aktiivisemmin kestäviin energialähteisiin auttaisi myös nuorisotyöttömyyden torjumisessa. Julkisten hankkeiden lisäksi tarvitaan myös yrittäjyyttä.

Radikaalia ei ole toteuttaa muutoksia ilmastonmuutoksen torjumiseksi; radikaalia on ylikuumentaa planeetta.

Keskustelua

Puhujat kommentoivat kysymystä nuorten osallisuudesta. Se toteutuu eri hankkeissa vaihtelevasti. Sama pätee osallistamiseen yleensä, mutta Kuntaliiton kyselyssä ilmastoviestintä kuntalaisten suuntaan sai huonot arvostukset. 80 prosentin päästövähennystavoitetta koskevassa keskustelussa Välimäki totesi, että Tampereella se tarkoittaisi puolen miljardin euron investointeja voimalaitoksiin. Ne tullaan tekemään, mutta vasta kun vanhat voimalat on ajettu loppuun.

Yleiskysymyksessä todettiin, että kunnissa on aiemmin vierastettu johtamisjärjestelmien kehittämistä, mutta kysyjä tiedusteli mikä nykytilanne on. Luoma vastasi kertomalla CHAMP-hankkeesta, jossa noin 30 kuntaan vietiin integroitua johtamisjärjestelmää. Kuntapuolella vastaavaa on kokeiltu aiemminkin, joten aivan uudesta asiasta ei ole kysymys.

Ilmastoareenan puheenjohtaja Pokka totesi lopuksi, että keskusteluja kuntien ja maakuntien kanssa on hyödyllistä jatkaa. Taloudellisesti pienilläkin panoksilla saadaan suurta aikaan. Uusikaupunki mielenkiintoinen tapaus, ja ilmastoareena kiittää kutsusta kuntien ilmastokonferenssiin Tampereella 3. - 4.5.2012.

7. Muut asiat

Muita asioita ei ollut.

8. Seuraava kokous

Teemaehdotuksia seuraavaa kokousta varten otetaan vastaan. Yleensä ilmastoareena on kokoontunut kaksi kertaa vuodessa.

9. Kokouksen päätös

Pj päätti kokouksen klo 15.35.

PAULA VIRTÄ
Paula Virta
kokouksen sihteeri

LASSE LAITINEN
Lasse Laitinen
kokouksen sihteeri

Jakelu: Kaikki kokoukseen kutsutut

LIITTEET

Liite 1. Osallistujat

Liite 2. Puhujien esitys